

Васильєва В.А.,
*кандидат юридичних наук, доцент, зав. кафедри цивільного права і процесу Прикарпатського
національного університету ім. В. Стефаника, ст. науковий співробітник НДІ приватного
права і підприємництва
АПРН України*

ФУНКЦІЇ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Серед проблем та напрямів вдосконалення регулювання корпоративних відносин, які висловлені О.Р. Кібенко у авторській „Концепції розвитку корпоративного законодавства України”, [1] — це питання статутного капіталу, порядку його формування та регулювання змін до нього. Юридична особа є надбанням цивілістики і тому більшість відносин, у яких вона бере участь, — відносини майнового характеру. Це є першопричиною того, що в переважній більшості організаційно-правових форм юридичних осіб для їх створення є необхідним формування статутного капіталу. У самому загальному вигляді статутний капітал — це власність юридичної особи, виражена в грошовому еквіваленті, отримана нею як оплата за передачу корпоративних прав учасникам юридичних осіб. В науковій літературі та нормативних актах вживаються, як синоніми, наступні терміни: „статутний фонд”, „корпоративний капітал”, „засновницький капітал”, „неподільний фонд” [2, С.499-500]. Проте найбільш адекватним слід вважати термін „статутний капітал”, оскільки категорія фондів використовується у податковому законодавстві та положеннях про бухгалтерський облік, а поняття „засновницького капіталу” та «корпоративного капіталу» підкреслюють певну етапність створення та Шумня юридичної особи, або ж акцентують увагу на її організаційно-правовій формі.

Аналіз розрізнених норм щодо регулювання порядку створення та змін статутного капіталу, а також відстеження змін, які вносились до корпоративного законодавства, дає можливість зробити висновок про небезпечні тенденції збільшення імперативного регулювання цього питання. Існуючий стан речей не забезпечує ефективності регулювання, а, на мій погляд, дозволяє лише збільшувати обсяги публічного втручання у сферу обороту приватного капіталу під приводом колективних інтересів.

Про такий стан речей свідчить категоричність законодавця у питанні необхідності формування статутного капіталу юридичними особами і жорстких правил щодо його розміру. Проте у світовій практиці відомі правові системи, положення яких не вимагають формування статутного капіталу для створення юридичної особи [3, С.90-92].

У вітчизняній правовій доктрині панує думка, що формування **статутного** капіталу для комерційних юридичних осіб є необхідним, оскільки це створює майнову основу суб'єкта господарювання, і статутний капітал, таким чином, забезпечує досягнення мети — **стороння** юридичної особи.

Серед функцій статутного капіталу називають стартову функцію. На перший погляд це правильно, але, як показала практика, **не** завжди. Особливістю статутного капіталу є те, що це ще не зароблений капітал від господарювання, а сформований із майна учасників, які передають його товариству в обмін на отримання корпоративних прав. Статутний капітал майново підтверджує закріплену в статуті матеріальну базу для ведення підприємницької діяльності юридичною особою самостійно та незалежно. Разом з тим, з часом отриманий прибуток може водночас перевищити розмір Статутного фонду в декілька разів, а інфляційні процеси можуть звести Манівець реальну вартість активів, які засновник передав юридичній особі.

По-друге, укладення суб'єктом господарювання дистрибуційних * юторських договорів, договорів поставки товарів з відстрочкою платежу, укладення посередницьких договорів — дозволяють суб'єктам комерційної діяльності отримувати прибутки попередньо не залучаючи власні кошти. За таких обставин нівелюється необхідність формування статутного капіталу. В переважній більшості це стосується тих юридичних осіб, діяльність яких спрямована на надання послуг.

По-третє, приналежність до обсягів статутного капіталу дисонує із сучасними підходами до кваліфікуючих ознак юридичної особи, де „наявність майна” не є обов'язковою ознакою для організації, яка претендує на те, щоб вважатись юридичною особою.

Наступною є гарантійна функція. Більше того, її вважають головною функцією статутного капіталу, такою, що захищає майнові інтереси третіх осіб, забезпечуючи проведення розрахунків з кредиторами. Це той мінімум коштів, який завжди гарантується і є готовим до виплати кредиторам підприємства. Разом з тим незалежно від того, що формування статутного фонду є однією з основних умов створення товариства, слід відмітити, що категорія „капітал підприємства” носить дуже умовний характер. Як правило, він зразу ж залучається в майновий оборот і може за короткий проміжок часу як зменшуватися, так і збільшуватися. При цьому іноді достатньо однієї комерційної оборотки. Тому

забезпечення статутним капіталом гарантійної функції з оплати кредиторських зобов'язань видається також сумнівним. Крім того, чинне податкове законодавство остаточно звело нанівець гарантійні функції статутного капіталу. Існуюча податкова звітність не відображає майнового стану підприємства. Тим більше, вона є індиферентною до статутного капіталу товариства, його розміру, обороту. Збережена при цьому подача бухгалтерської звітності до органів статистики, позбавлена зворотніх контрольних перевірок на предмет адекватності відображених показників.

Слід зазначити, що продовжується практика хибного тлумачення статей 33, 52 Закону України „Про господарські товариства“ в частині сплати штрафних санкцій за неоплату протягом року часток у статутному фонді та несплати вартості акцій як таких, що є фіскальними і направленими на захист „публічного інтересу“. Такі підходи слід трактувати як гіпертрофоване розуміння гарантійної функції статутного капіталу або відшукування публічного інтересу там де він відсутній.

Статутний капітал, місце якого завжди у пасиві, в процесі господарського обороту вільно переходить з однієї господарської операції в іншу. При цьому механізми консервування активів статутного капіталу є відсутніми, непотрібними. Тому статутний капітал втрачає своє первісне призначення — гарантії при оплаті кредиторських зобов'язань. На сьогодні, здебільшого у бізнесі, на і к*рший план виступають категорії немайнового характеру — ділова репутація фірми, особисті якості керівників тощо.

Серед визнаних функцій статутного капіталу — функція ин'жачення розміру частки кожного з учасників у майні підприємства. **Це**, насамперед, визначається тільки щодо часток у статуті, але як тільки товариство розпочало здійснення економічної діяльності — йдеться вже про частку в усьому майні товариства. Проте чи слід це «нажати функцією статутного капіталу як майна? Напевне, що ні. Адже ніс мовники юридичної особи з таким же успіхом можуть домовитися про майбутній поділ усіх активів підприємства, закріпивши це положення в установчому договорі.

Отже, можна зробити висновок, що значення формування статутного капіталу для юридичної особи у чинному законодавстві є перебільшеним. Всі питання формування майнової основи організацій повинні міститись в диспозитивних нормах і бути значно „м'якшими“. Слід переглянути існуючу систему вимог щодо мінімальних розмірів статутного капіталу товариств та порядку їх внесення. А для тих юридичних осіб, відносно яких зберігаються правила про необхідність формування статутного капіталу, необхідно залишити тільки два лшретких правила:

- заборона на придбання товариством своїх часток або акцій;
- заборона виплачувати дивіденди, коли розмір активів є меншим ш розмір статутного фонду.

Загалом, погоджуючись з основними напрямками реформування законодавства, що регулює порядок формування та динаміку статутного капіталу, слід зазначити, що, на мою думку, реформування корпоративного законодавства у цій частині має бути надзвичайно виваженим, оскільки йдеться про одночасне сплетіння багатьох інтересів, а саме: інтересів юридичної особи, кредиторів, учасників товариства, найманих працівників, держави. Тому актуальною залишається проблема збереження, на рівні нормативних актів, балансу між публічними та приватними інтересами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кібенко О.Р. Концепція розвитку корпоративного законодавства України // Фондова панорама. - №26(352). - 5 червня 2006р.
  2. Кравчук В.М. Корпоративне право. - К.: видавництво „Істина“. - 2005.
- Сьродоева О.И. Акционерное право США и России (сравнительный анализ). - М., 1996.